

Uzajamno podupirajuća radnička zadruga sv. Šimuna u Crikvenici

Pola stoljeća humanitarne djelatnosti (1888. – 1945.)

Slavko Matejčić, dipl. oec.
Crikvenica
smateji1@yahoo.com

UDK/UDC 334.73(497.5Crikvenica)(091)
351.84(497.5crikvenica)
Stručni članak – Professional paper

U članku je prikazana povijest Uzajamno podupirajuće radničke zadruge sv. Šimuna iz Crikvenice. Zadruga je osnovana 1888. godine i kao temeljni zadatak postavila je obvezu da brine o svojim bolesnim i ostarjelim članovima koji nisu imali druge pomoći. Osnivači su bili viđeniji ljudi u mjestu i župnik Aleksandar Car. Zadatci Zadruge bili su zdravstvena i socijalna skrb za bolesne i ostarjele članove, dostojno sahranjivanje članova te širenje naobrazbe putem knjiga. Zamisao o osnivanju Zadruge javila se kada su i obližnja mjesta osnivala slične zadruge, a sve u skladu s idejama kršćanskih socijalista koje se javljaju u razvijenijim zemljama Europe. U početku je značaj Zadruge bio veći jer Austro-Ugarska Monarhija i Kraljevina Jugoslavija nisu imale razvijene sustave socijalne skrbi, ali kao i svaki projekt tako je i ovaj imao svoj početak i kraj. Nakon približno dviju generacija i povijesne promjene triju režima ostarjelo članstvo nije više imalo snage brinuti se o svojim ciljevima, a i nova komunistička vlast sa svojim zakonima nije dozvoljavala djelatnost takvih građanskih udruga. Ovaj kratki pregled sastavljen je temeljem nepotpune dokumentacije i sigurno ima nedostataka, ali ipak daje uvid u vrijeme od 57 godina koliko je Zadruga djelovala.

Ključne riječi: Uzajamno podupirajuća radnička zadruga sv. Šimuna, Crikvenica, socijalna zaštita, Aleksandar Car.

Uvod

Krajem 19. stoljeća Hrvatska je državnopravno povezana s Ugarskom u okviru Austro-Ugarske Monarhije. Mađarska strana nastoji na sve načine podčiniti Hrvatsku kao slabiju u tome savezu. Glavni je pokretač te politike Dragutin Khuen Hedervary, hrvatski ban od 1883. do 1903. Izbornim zakonima omogućio je kontrolu vlasti tako da je samo nekoliko posto najbogatijeg stanovništva imalo pravo glasa. Žene su bile bez ikakvih političkih prava.

Crikvenica je u to vrijeme sjedište upravne općine i prema popisu stanovništva iz 1890. godine broji 3.337 stanovnika (Lovrić 1907). Glavno je zanimanje i izvor zarade stanovništva ribarstvo te zidarsko građevinska struka. Ova druga djelatnost pretpostavljala je odlazak na sva veća gradilišta Europe i Amerike, što je često za sobom povlačilo i konačno iseljenje iz Crikvenice (Starac 2008: 43).

Uštede sezonskih radnika počinju se ubrzo ulagati u turističku djelatnost tako da s novom gospodarskom djelatnosti Crikvenica dobiva poticaj za dalji razvoj. Godine 1873. izgrađena je luka s pristaništem, 1888. gradi se prvo kupalište, a prvi hotel *Nadvojvodkinja Clotilda* izgrađen je 1891. godine (Škrgatić 2008: 73–74).

Socijalni problemi koje je u prvoj polovici 19. stoljeća izazvala industrijska revolucija uočeni su od znanstvenika, političara i svećenstva koje je svakodnevno bilo u dodiru s radnicima čiji je položaj u odnosu na poslodavce postajao sve gori. Bezočno iskorištavanje radnika nije bilo ograničeno nikakvim zakonima.

Javljuju se razni mislioci i reformatori koji zastupaju modele koji uključuju radno zakonodavstvo, fondove za pomoć bolesnim i ostarjelim radnicima pa sve do suodlučivanja u upravljanju tvornicama. Kršćanski socijalisti na tragu ideja Saint-Simona i Charlesa Fouriera žele ukinuti podjelu rada i kapitala jer ista uzrokuje eksploataciju i sukobe te umjesto nje uvesti socijaldemokratski poredak gdje će radnici ujedno biti i vlasnici. Philippe Joseph Benjamin Buchez (1796. – 1865.) osniva u Parizu *Radničko proizvodno udruženje*. Njegove se ideje šire i u Njemačkoj ih prihvaća Ketteler biskup Mainza koji je svojim djelovanjem utjecao na njemačko zakonodavstvo, a i na stavove izražene u enciklici *Rerum Novarum*.

Enciklikom *Rerum Novarum* iz 1891. godine papa Lav XIII. daje pogled crkvenog socijalnog nauka na pitanja privatnog vlasništva, bogaćenja, prava radnika i poslodavaca, odnosa duhovnih i svjetovnih vrijednosti (Gavrić 2004).

Osnutak Uzajamno podupirajuće radničke zadruge sv. Šimuna

Iako na periferiji europskih političkih i socijalnih zbivanja, u Primorju od Bakra do Novoga od 1879. godine do 1905. godine osniva se niz radničkih

društva na tragu ideja socijalne zaštite radnika i njihovih obitelji. Ta inicijativa koju su uglavnom podržavali svećenici imala je korijene u aktivnostima kršćanskih socijalista u Francuskoj i Njemačkoj. Franz Josef Ritter von Buss (1803.-1878.) profesor političkih i pravnih znanosti na sveučilišu u Freiburgu zagovara ravnomjeran razvoj industrije i obrtništva, osnivanje radničkih štedionica i fondova za pomoć u bolesti i neimaštini (Gavrić 2004).

Tako je u Crikvenici osnovana 1888. godine *Uzajamno podupirajuća radnička zadruga sv. Šimuna*. Zadruga je djelovala preko pedeset godina tj. od 1888. pa do završetka Drugoga svjetskog rata. Samo ta činjenica opravdava da se opiše njezin rad i pokuša odgovoriti na pitanje kakvu je ulogu ta Zadruga imala u životu Crikvenice i njenih stanovnika.

Osnivanje Zadruge najbolje je predstavio u Spomen knjizi¹ (Muzeju Grada Crikvenice 2246/2014), koja je sastavljena prilikom proslave četrdesete godišnjice Zadruge, njen tadašnji potpredsjednik Josip Vranicani sljedećim riječima:

Prije četrdeset godina sastali su se nekoji viđeniji Crikveničani na dogovor, da se osnuje društvo koje bi svakom svom članu za slučaj bolesti, smrti ili koje druge nevolje bilo od pomoći. Ova se lijepa i plemenita zamisao prihvatila i pravila se sastavila, koje dne 18. I. 1888. potvrđuje kr. Zemaljska vlada u Zagrebu. Ime društva je Radnička uzajamno podupirajuća zadruga sv. Šimuna u Crikvenici.

Zadruga je ime uzela po patronu bivše župe na Kotoru, sv. Šimunu apostolu, koji je ujedno uz ostalo i zaštitnik ribara, čime su osnivači zadruge željeli istaknuti da drže do tradicije i svojih kulturnih korijena. Zaštitnici kotorske župe bili su zapravo sveti Šimun apostol i sveti Juda Tadejev, ali je ime drugog zaštitnika zanemareno zbog nezgodne asocijacije na Isusova izdajicu.

Zapisnik osnivačke sjednice Zadruge nije sačuvan, ali su zapisana imena prvih osnivača i vršitelja društvenih funkcija. Prvi predsjednik Zadruge bio je velečasni Aleksandar Car župnik, tajnik je bio Boljfo Kostrenčić, načelnik, blagajnik je bio Petar Župan, a Upravni su odbor sačinjavali Tomo Katnić Josipov, Mate Car bilježnik, Poldo Dračić, Mate Škiljan, Gašpar Car Ivanov, Klemento Župan, Josip Brnjac Lukin i Ivan Katnić Ivanov.

Pravila Zadruge mijenjana su i odobrena po Kraljevskoj hrvatsko slavonsko dalmatinskoj zemaljskoj vladi, Odjelu za unutarnje poslove 13. listopada 1907. godine.

¹ Spomen knjiga na četrdesetogodišnjicu obstanaka Zadruge sv. Šimuna u Crikvenici 1888.-1928., rukom pisani dokument u kojem se opisuje proslava četrdesete obljetnice postojanja Zadruge.

PRAVILA

uzajamno podupirajuće radničke

ZADRUGE

Sv. Šimuna

u

==== Crikvenici. ====

U SENJU

TISKARA T. DEVČIĆ & COMP.

1908.

razpoložbe ne učini ili ako društvo po oblasti razpušteno bude, imaju se ponajprije izplatiti dugovi zadruge a preostala imovina imade pripasti polovicom školskoj zakladi a polovicom opet ubožkoj zakladi občini Crikveničke.

U CRIKVENICI, dne 1. kolovoza 1907.

Predsjednik :

Aleksander Car

(M. P.)

Tajnik :

Mate Župan

Podpredsjednik :

Nikola Matejčić.

Blagajnik :

Josip Car.

Broj 52688

Ova se promjenjena pravila odobravaju time, da se obzirom na § 32. u § 31. rieč „nadpolovične (većine)“ ima zamjeniti sa „ $\frac{2}{3}$ “.

U ZAGREBU, dne 13. listopada 1907.

**Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada
odjel za unutarnje poslove.**

(M. P.)

Za bana :

kr. banski savjetnik:

Jakšić.

Prema članku 1. Pravila, Zadruga ima sljedeće svrhe:

- a) *podupirati članove u slučaju bolesti i u nuždi ili pomagati u koliko bi to sredstva društvena dozvoljavala;*
- b) *brinuti se za pristojno sahranjenje članova bez razlike;*
- c) *sprovadjeti umrle članove u zboru na vječno počivalište uz pratnju barjaka zadruge;*
- d) *širiti među članovima naobrazbu putem koristnih knjiga i spisa.*

Članak 16. Pravila predviđa da redoviti član u slučaju bolesti duže od osam dana ima pravo na liječničku njegu, besplatne lijekove i novčanu potporu koju odredi Upravni odbor. Novčana potpora isplaćuje se tjedno, a temeljem liječničke svjedodžbe. Nakon šest mjeseci novčana se potpora smanjuje na polovicu predviđenog iznosa, a ako član ne ozdravi nakon jedne godine novčana potpora prestaje se isplaćivati, a članu prestaje članstvo uz novčanu otpremninu. Svi financijski iznosi određuju se proračunom i odlukom Upravnog odbora, odnosno prilagođavaju se financijskim mogućnostima Zadruge. U svemu tome važnu je ulogu igrao društveni liječnik koji izdaje liječničke svjedodžbe, na temelju kojih se isplaćuje potpora. Ovu časnu dužnost obavljao je za Zadrugu niz godina dr. Ivan Sobol i to besplatno.

Člankom 25. Pravila predviđena je posmrtna pripomoć za umrle članove, a iznos iste određuje Upravni odbor u godišnjem proračunu. Članovima koji uslijed bolesti i starosti osiromaše, a nemaju pomoći ni od koga, Zadruga dodjeljuje godišnju potporu. Osim toga, predviđeno je da se članu može uz određene garancije, dati i zajam kod čega se prednost daje članovima koji odlaze na rad izvan zavičaja.

Ispraćaj umrlih članova društva obavlja se na svečani način uz društvenu zastavu te oproštaj od pokojnika nadgrobni govoreći za koji je obično zadužen predsjednik ili potpredsjednik Zadruge. Pravo na sahranu imaju i supruge članova društva iako kao žene nisu mogle postati članovi Zadruge. Člankom 8. Pravila predviđeno je da članom Zadruge mogu postati neporočne osobe muškog spola u dobi od 16 do 60 godina. Kada su se donosila Pravila žene u Hrvatskoj bile su isključene iz društvenog života, a nisu imale ni pravo glasa na izborima, pa je to prihvaćeno i u Pravilima Zadruge.

Negdje pred Prvi svjetski rat Zadruga je nabavila mrtvačka kola kojima su se pokojnici sprovodili od svojeg doma do groblja. Na svojoj sjednici 25. siječnja 1914. godine *Zemljišna zajednica Crikvenica* na molbu Zadruge odobrava izgradnju spremišta za kola na svome zemljištu, koje se je nalazilo na lokaciji današnjeg Vatrogasnog doma. Zadruga je za to morala plaćati godišnje pet kruna. Konj koji je vukao kočiju bio je unajmljen po potrebi, a duže vremena službu kočijaša obavljao je Luka Župan – Matak.

Župnik Antun Rigoni u svojoj *Župnoj spomenici* navodi da je 1925. godine nabavljena nova zadružna zastava koju je on svečano blagoslovio uz nazoč-

nost kumova dr. Ivana Sobola i Mire Vampola. Zastava je zatim ispraćena uz povorku i glazbu do društvenih prostorija.

Zadnji zadatak Zadruge vjerojatno nije značajnije ostvaren jer je u Crikvenici postojala *Narodna čitaonica i knjižnica*, koja je u svojim prostorijama pružala mogućnost čitanja novina i posuđivanja knjiga. Međutim, po nekim primjercima starijih izdanja Augusta Šenoe i ostalih pisaca, koji potječu iz ostavštine posljednjeg predsjednika Zadruge Franje Cara – Bajine, da se naslutiti da je ipak postojao nekakav minimalni fond knjiga koje su koristili članovi Zadruge.

Glavnu ulogu u osnivanju Zadruge imao je tadašnji crikvenički župnik Aleksandar Car. Rođen je u Crikvenici 26. listopada 1830. godine, a potječe iz obitelji koja je već dala jednog svećenika, Petra Cara (rođ. 1810.), drveničkog župnika i vjeroučitelja u *Nižoj djevojačkoj školi* u Senju (Rigoni 52, 56). Aleksandar završava teološke studije u Senju i zaređuje se 1853. godine. Nakon toga postavljen je za administratora župe u Kostreni, pa zatim u Prizni i Kaluđerovcu. Nakon toga bio je župnik u Zlobinu gdje je ujedno obavljao i posao učitelja u školi. Godine 1868. dolazi za župnika u Crikvenicu gdje ostaje do smrti. I u Crikvenici je pomagao u školi. Niz godina bio je član ili predsjednik školskog odbora, a kada se 1878. godine učitelj Julijan Matijević zahvalio na službi zamijenio ga je župnik Aleksandar Car (Spomenica osnovne škole Crikvenica 1874-1946: 4). Za vrijeme svog službovanja dao je izraditi i postaviti kip Majke Božje² u crkvenom dvorištu (1902. godine) te Isusov kip ispred groblja. Kip Majke Božje, izrađen od slabijeg kamena, vremenom je uništen, dok je Isusov kip kasnije natkriven i danas stoji na ulazu u crikveničko gradsko groblje. Bio je predsjednik *Radničke zadruga sv. Šimuna* od osnivanja do svoje smrti. U više navrata popravljao je župnu crkvu i crkvicu svetoga Antona na Gorici u Crikvenici. Na nadgrobnom spomeniku stoji mu natpis: *Aleksandar Car poč. kan. – župnik (1830.-1913.) Vječni pastiru – dobroga pastira rajem nagradi*. Na predsjedničkoj dužnosti zamijenio ga je Nikola Matejčić – Paril (Spomen knjiga na četrdesetgodišnjicu obstanka i rada uzajamno podupirajuće radničke zadruga sv. Šimuna u Crikvenici, 1888. – 1928.).

Zadruga je vjerojatno za vrijeme Prvoga svjetskog rata, uslijed opće nei-maštine i ratne mobilizacije svojih članova, smanjila svoju humanitarnu djelatnost. U nadgrobnom govoru osnivaču i dugogodišnjem članu Davidu Matejčiću, 8. lipnja 1931. godine, Frane Car predsjednik Zadruga navodi: *Vrli pokojnik jedan je od onih koji imade neprocijenjenih zasluga za našu Zadrugu od njezina postanka, kao utemeljitelj i koji je radio još osamdesetih godina na njegovom osnutku, ostao njoj je vjeran do konca života. S ponosom smo pratili njegov zaslužni rad i samo na njegov poticaj na daljnjem radu za našu Zadrugu ima-*

² Kip je kasnije zbog oštećenja bio uklonjen.

demo zahvaliti a da ona za ratnog vriemena nije sa svojim djelovanjem prestala već težkom mukom i ostalih članova kročila u sve bolji i uspješniji rad.

Financijska snaga Zadruge

Zanimljivo je pratiti članarinu koju su redovni članovi bili dužni plaćati. Prema Pravilima mjesečna je članarina bila 60 filira, a godišnja 7 kruna i 20 filira. Od 1908. do 1911. godine članarina je smanjena i iznosi 2 kruna i 40 filira. U razdoblju od 1912. do 1913. ponovno je vraćena članarina na godišnji iznos od 7,20 kruna, da bi u ratnim godinama od 1914. do 1915. godišnji iznos članarine bio 12 kruna. Ovi su iznosi rekonstruirani na temelju sačuvane evidencije Luke Cara. Prema navodima iz Župne spomenice župnika Antuna Rigonija, godišnji iznos članarine oko 1926. godine bio 60 je dinara. Postojala je još i upisnina za nove članove koja je iznosila prema članku 10 Pravila za članove u dobi od 16 do 50 godina 6 kruna, a za starije od 50 do 60 godina 28 kruna. Članovi utemeljitelji prilikom osnivanja uplaćivali su po 100 kruna. Zadruga je mogla organizirati i zabave radi zarade, a primali su se i dobrovoljni prilozima.

Godine 1928. proslavljena je na svečan način 40. obljetnica od osnivanja Zadruge. Da bi približili taj događaj, najbolje je citirati tekst iz Spomen knjige koja je sastavljena tim povodom.

Zajednička fotografija svih članova Zadruge 22. siječnja 1928. prigodom svečane proslave 40. obljetnice od osnivanja

Dan t.j. dan proslave ostati će zlatnim slovima zapisan u analima našega društva, a u srcima učesnika ostavio je neizbrisivu ugodnu uspomenu na velebnu i skladnu svečanost.

Predvečerje toga dana išla je velika povorka uz fanfaru hrvatskog sokola sa lampionima i bakljama kroz mjesto koje je bilo sve lijepo rasvijetljeno i iluminirano osobito obalni put, što je u počast društvu napravila općina na svoj trošak. Gotovo svaka kuća kuda je prolazila povorka imala je lijepo rasvijetljene prozore, što je na obali podavalo osobito lijep prizor koji se u hiljade svjetla odražavao u moru.

Sam dan proslave počeo je budnicom koja je u jutro rano prošla mjestom. Oko 9 sati počela su dolaziti okolišna bratska društva nekoja korporativno pod društvenim zastavama uz sopele ili tambure, a nekoje osobito ona iz daljega poslala su delegate. Svi su oni dočekani po predsjedničtvu i odboru pod lijepim i ukusnim slavlukom koji je bio podignut na Cirkulu na početku Vinodolske ceste.

Kasnije su svi sudionici proslave bili u crkvi gdje je održana svečana služba Božja koju je predvodio monsinjor Matija Cvetko iz Novog Vinodolskog uz mjesnog župnika Rigonija. Iza mise svi su se preselili na otvoreni prostor pred gradskim kinom gdje je održana sjednica na otvorenom. Govornici su pozdravili skup s balkona, a uz dužnosnike Zadruga i odvjetnik dr. Mate Dvorničić koji je... u svojem temperamentnom govoru veličao smisao našeg čovjeka Primorca za kolektivni rad, njegov čvrsti i nepokolebivi značaj, njegovu radinost i marljivost te ljubav prema rodjenoj grudi, što sve nalazi izražaja u radu društva sv. Šimuna.³

Zatim je povorka gostiju i uzvanika pod svečanim zastavama prošla kroz *Villa rayon*⁴ i Tomislavovom ulicom vratila se na *Obalni put*, kako se je tada nazivala Strossmayerova ulica. Tamo je Zadruga u Restoranu *Jadran* priredila banket za 140 osoba, a više govornika je pozdravilo rad Zadruga i čestitalo jubilej. Uz to veliki broj sudionika upisao se u Spomen knjigu te je veći broj njih priložio novčani iznos kao poklon Zadruzi. Tom prilikom skupljeno je 5.027 dinara. Navečer je u Restoranu *Vinodol* održana društvena zabava s plesom.

Dokumentacija Zadruga izgubljena je tako da se može samo procjenjivati broj članova, financijska sredstva i broj ostvarenih pomoći bolesnim članovima. Po Pravilima Zadruga je imala tajnika, računovođu i blagajnika koji su vodili evedenciju članstva, naplate članarine i ostalih prihoda, evedenciju bolesnih članova te isplata potpora i posmrtno pripomoći.

³ Tekst Josipa Vranicanija preuzet iz Spomen knjige na četrdesetgodšnjicu obstanka i rada uzajamno podupirajuće radničke zadruga sv. Šimuna u Crikvenici 1888. – 1928.

⁴ Predio vila, danas ulice Bana Jelačića i Braće Buchoffer.

Društvo UzaJamno - podupirajuće
 u Crkvenici
 1888 - 1938.

...
 ...

...
 ...

Ivan Jovanović
 Luka Laci
 ...
 ...

...
 ...
 ...

Godine 1938. Zadruga je proslavila 50. obljetnicu svojeg postojanja i tom prilikom snimljena je skupna fotografija na kojoj ima 78 osoba te su potpisane još dvadesettri osobe, koje nisu bile na proslavi. S nekolicinom osoba koje su na slici, a nisu članovi Zadruga, možemo doći do približnog broja od sto članova. S iznosom godišnje članarine od 60 dinara dolazimo do godišnjeg prihoda od 6.000 dinara, na sto treba dodati prihode od upisnine i donacija te održavanja zabava što onda daje procijenjeni prihod od sedam do osam tisuća dinara godišnje. Za usporedbu veličine iznosa, u to vrijeme se za 100.000 dinara mogla izgraditi kuća od oko 240 m² brutopovršine.

To sigurno nisu bili konstantni prihodi svih godina jer je Zadruga sa starenjem i umiranjem gubila članstvo, a i razne državne i privatne zaklade i fondovi djelovali su na sličnom načelu kao Zadruga. Godine 1922. donesen je zakon o socijalnom osiguranju radnika koji određuje osiguranje socijalnih rizika zaposlenih radnika kao što su bolest, nesreće na poslu i starost. Zakon nije funkcionirao zbog teških gospodarskih i socijalnih prilika te nesposobnosti vlasti. Tek pod kraj tridesetih godina zbog pritiska je sindikalnih organizacija došlo do njegova provođenja.

Broj potpora i pomoći bolesnima te članovima koji su ostali bez prihoda uslijed starosti teško je procijeniti. Prema potpisima na skupnoj slici vidi se da su članovi bili skoro svi ugledniji crikvenički obrtnici, trgovci i hotelijeri, tako da njima nije trebala potpora te se novac mogao koristiti za potporu stvarno bolesnim i siromašnim članovima. Iz sjećanja starijih Crikveničana može se doznati o pojedinačnim potporama, ali broj i ukupan iznos isplaćenih potpora i posmrtnih pripomoći nije moguće utvrditi.

U Drugom svjetskom ratu opet se aktivnost Zadruga smanjuje i nakon rata Zadruga s ostarjelim članstvom gubi svoj razlog postojanja jer se skrb o bolesnim i starijim osobama postavlja na drukčijim temeljima, gdje nema mjesta predratnim građanskim udrugama. Ostao je samo ostarjeli predsjednik koji svojim članovima drži nostalgичne nadgrobne govore u kojima često naglašava: *Sa bolom u duši pratimo kako odlaze, kako se krše, kako padaju jedna po jedna od onih naših snaga čiji se gubitak teško osjeća u našoj miloj Crikvenici.*⁵ Njegov omiljeni moto kojim citira Horacija bio je: *Non omnis moriar... – ne neću umrijeti cijeli. Jedan dio mene nastavit će život u budućim generacijama u njihovom govoru, kulturi, ponašanju, vjeri i nadanju.*

⁵ Iz nadgrobni govora kojima je posljednji predsjednik Zadruga Franjo Car – *Bajina* ispraćao preminule članove.

Literatura

- CAR, Franjo – Bajina. *Nekrolog* (u rukopisu). Privatno vlasništvo Slavka Matejčića.
- Članska knjižica Zadruga sv. Šimuna u Crikvenici člana Luke Cara*. Privatno vlasništvo Ankice Pravdica, Gajevo šetalište Crikvenica.
- GAVRIĆ, Anto. 2004. *Enciklika Rerum novarum – prekretnica socijalnoga nauka Crkve*. Glas Koncila 5 (1545) 1.2.2004. http://www.glas-koncila.hr/index.php?option=com_php&Itemid=41&news_ID=498
- GRUPA AUTORA. 2008. *Socijalna politika Hrvatske*, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet.
- KRIŠTAFOR, Vladimir. 1995. *Knjižnice i čitaonice u Crikvenici*, Crikvenica.
- LOVRIĆ, Edo. 1907. *Sjedište oblasti u Vinodolu Crikvenica-Novi*. Crikvenica.
- PULJIZ, Vlado. 2005. *Socijalna politika i socijalne djelatnosti u Hrvatskoj u razdoblju 1900.-1960. godine*. Dostupno na: <http://www.hrcak.srce.hr>
- RIGONI, Antun. 1914.–1942. *Spomenica Župe Crikvenica I.* (u rukopisu). Župni ured u Crikvenici. 52, 56.
- STARAC, Ranko. 2008. Tijekom povijesnih razdoblja. *Grad Crikvenica – kamik, more i čovik*. Crikvenica. 47.
- XXX. 1908. *Pravila uzajamno podupirajuće radničke zadruga Sv. Šimuna u Crikvenici*. Tiskara Devčić & comp. Senj.
- XXX. 1874.–1946. *Spomenica osnovne škole Crikvenica 1874.–1946.* (u rukopisu). Osnovna škola Zvonka Cara Crikvenica. 4.
- XXX. 1888. –1928. *Spomen knjiga na četrdesetgodišnjicu obstanaka i rada uzajamno podupirajuće radničke zadruga sv. Šimuna u Crikvenici 1888. –1928.* (u rukopisu). Muzej Grada Crikvenice. Kataloški broj 2246/2014.
- ŠKRGATIĆ, Sanja. 2008. Stotinu i dvadeset godina organiziranoga crikveničkog turizma. *Grad Crikvenica – kamik, more i čovik*. Crikvenica.74.

Slavko Matejčić, BSc. economics
Crikvenica
smateji1@yahoo.com

The mutually supporting Workers' Cooperative of St. Simon's in Crikvenica Half a century of humanitarian activities (1888 – 1945)

Summary

In the article the history of the mutually supporting Workers' Cooperative of St. Simon's from Crikvenica is studied. The Cooperative was established in 1888 and its fundamental mission was set as the obligation of caring for its sick and aging members who had no other help. The founders were prominent people in the town and the parish priest Aleksandar Car. The missions of the Cooperative were the health and social care for its sick and aged members, the fitting burial of its members and the spread of education by books. The idea of establishing the Cooperative occurred when surrounding towns also established similar cooperatives, and all in line with the ideas of Christian Socialists who appeared in various countries across Europe. In the beginning the importance of

the Cooperative was greater because the Austro-Hungary Monarchy and the Kingdom of Yugoslavia did not have developed systems of social care, but as every project it also had its own start and end. After almost two generations and the historical changes of three regimes the aging membership no longer had the strength to care for its own aims, and the new communist government with its laws did not allow the activity of such civic societies. This short overview made on the basis of incomplete documentation and it certainly has omissions, but nevertheless it gives an insight into the period of the 57 years that the Cooperative operated.

Keywords: mutually supporting Workers' Cooperative of St. Simon's, Crikvenica, social protection, Aleksandar Car

SPOMEN KNJIGA
na
četrdesetgodišnjicu obstanka
zadruga sv. Šimuna

U CRIKVENICI

1888-1928

Na

Počátku gov. 1931 izabran, i preuzeo Predsjedni-

čku čast (dužnost) Strane Car. trg. (Petak. 21.).
Najstariji društveni član, na osminanju zadruge iz gov. 1888

a Blagajničku dužnost iste gov. 1931. preuzeo

Jure Trancić. (bank. činov.) kod podruž. i Hrvat. štedionice
Crikvenici.

SPOMEN KNJIGA

na četrdesetgodišnjicu obstanka i rada
uzajamno podupirajuće radničke
zadruga sv. Šimuna

U CRIKVENICI

1888—1928.

Prije četrdeset godina ^{sastali} su se nekogi vijećari Crkve, ničani na dogovor, da se osnuje društvo koje bi svakom svojem članu za slučaj bolesti, smrti ili koje druge novog, bilo od pomoći. Ova se lijepa i plemenita zamisao prihvaćila i pravila se sastavila, koje dne 18. I. 1888. potvrđuje k. r. zemaljska vlada u Zagrebu. Ime društva je: Radnička uzajamno podupirajuća zadruge sv. Simuna u Ptikvenici. -

Kako se ove godine navršuje četrdeset godina obstanaka i tihog, ustrajnog, humanitarnog i nesebičnog rada ove naše zadruge, zaključio je sadašnji agilni upravni odbor pod predsjednikom čestim starinom g. Nikolom Matejčićem, da se ova četrdeset godišnjica svečano proslavi k. r. siječnja 1928.

Izabran je priredjivački odbor sa pododborima, koji su se oduševljeno dali na posao, da ova svečanost ispade što ljepše i skladnije, kako bi se pobudio što veći interes surujestana za ovo plemenito humanitarno društvo, a u drugu ruku, da se zainteresuje i sva ostala bratska društva u našem hrvatskom Primorju i otoku Krku. -

Sastavljen je i program svečanosti, iz kojega se vidi, kako je društvo vodilo mnogo računa o svemu.

Dan k. r. siječnja 1928. t. j. dan proslave, ostati će zlatnim slovima zapisan u analima našega društva, a u srcima učesnika ostavio je neizbrisivu ugodnu uspomenu na velebru i skladnu svečanost.

Predvečerje toga dana išla je velika povorka sa fanfarcu hrvatskog sokola sa kampionima i baklja, ma kroz mjesto, koje je bilo sve lijepo rasvijetljeno i iluminirano, osobito obalni put, što je u počast

društve napravila običina na svoj trošak. Gotovo svaka kuća, tuda je prolazila povorka, imala je lijepo rasvjetljene prozore, što je na obali podavalo, osobito lijep prikaz, koji se u hiljade svjetla odražavao u moru.

Tam dan proslave počeo je sa tridnicom, koja je u jutro rano prošla mjestom. Oko 9 sati počela su dolaziti okolišna bratska društva, nekoja korporativno pod društve, nim zastavama, uz sople ili tambure, a nekoje osobito ona iz daljega poslala su delegate. Svi su oni dočekani po predsjedništvu i izboru pod lijepim i ukusnim slavolukom, koji je bio podignut na Cirkulu, na početku Virov. dolske ceste.

U 10. sati, kad su se sva bratska društva i paraslaustra njihova kao i svih mjesnih društava, te članstvo svrstali, posla je ova lijepa i veličanstvena povorka u mjesnu crkvu na svećanu službu božju, koju je iz blagonaklonosti pontificirao presvjetli gospodin Monsignor Matija Cvetko, prepost je Prooga. Naš običaj obilježiti mjesni kćunik Monsignor Antun Rigoni koji je kod toga u svemu išao na rukon, držao je krasnu propovijed, u kojoj je lijepim i biserim riječima narložio svrhu i zadatak našega Društva, te parvao blagoslov božji za Dabnju i uspješni rad.

Za vrijeme službe božje pjevao je osobito lijepo i skladno vojevčani kbor pjevača.

Poslije službe božje krenula je povorka pred mjesni kćun na svećanu sjednicu.

Na cirkulu, dale su rastave bratskih društava
našoj društvenoj zastavi mimohodom počast. -

Radi lijepog i toplog vremena obdržavala
se svečana sjednica rani pred kinom. Sa balkona kina
otvorio je ovu sjednicu naš dugogodišnji, vijedni predsjed-
nik g. Nikola Matejčić, sa iskrenim i bratskim
pozdravom, što je odmah prihvatilo naš društveni po-
zdravnik g. Josip Franicani, koji se sa bra-
nim i toplim bratskim riječima prihvaljuje na
lijepom bratskom podarivu svim Društvina i kopo-
racijama. Najstariji članovi našega društva
g. Franje Čas, koji je sada vjedno i društveni
tajnik, te g. Mate Škiljan, lijepim su i uvjerli-
vim govorima prikazali početak i razvitak našega
društva, te ispravno shvaćaju važnost starih
članova, koji su Društvo osnovali, kako su ga
gajili i neumorno i nesebično pomagali. Apeluju
na sadašnje članstvo, da polazi tim lijepim uticaj-
nim putem, koji vodi Društvo k sve boljem i uspješnijem
radu na dobrobit članova. Član g. Mr Mate
Dvorničić, u svojem temporeamentnom govoru veliča
smisao našega čovjeka Primorca na kolektivni
rad, njegov čvrsti i nepokolebljiv značaj, njegovu
radinost i marljivost, te ljubav prema rodjenoj
grudi, što sve nalazi izražaje u radu Društva
sv. Simuna. -

1.
Za trije je ova svečana sjednica zaključena, pa je povorka krenula kroz rayon villa, na seniorsko riječku cestu, na obalni put, gdje je kod g. Buchoffera (restaurant "Jachan") vani, jer je bilo lijepo i toplo vrijeme, bio banket na kojemu je bilo oko 140 osoba. -

Na predlog prvopredsjednika g. Hranicana, bio je jednoglasno izabran za stoloravnatelja član g. A. Ivan Sobol, koji se u svom govoru zahvaljuje na iskazanom povjerenju, pa sa lijepim bratskim riječima pozdravlja sve ličnosti i delegacije, koje prisustvuju ovoj proslavi i koje su na bilo čime doprinjele. Pa je ova svečanost ovako lijepo i skladno ispala. To daje našem društvu sve više pobude za njegov veliki i neobični samaritanski rad, koji kulminira u pravičnoj ideji ljubavi k bližnjemu. -

Lijepo je govorio i načelnik g. Josip Skomica kao i svi ostali govornici, kojih je bio lijepi broj tako, da svi niti ni mogli govoriti. Ivi su našoj radnici sv: Sirmuna od srca čestitali njezinu četrdeset godišnjicu i poželi li dobro i uspješniji rad i napredak. -

Pošto je poslije večer zablakilo a društva i delegati iz okolice se morali povratiti svojim kućama, to je banket, koji je bio osobito zanimljiv, u skladu završen. -

Na večer je bila u gostioni Vinodol uspjela društvena zabava sa plesom, koja je potrajala u najljepšem raspoloženju do kasno u noći. -

Ova rijetka proslava protekla je sva, od početka pa do kraja u najboljem redu i slozi, bez i najmanjeg incidenta, pa se na veseljem može ovdje konstatirati

i prokvaliti samodisciplinu našega članstva. -

Uzrak, što ga je ova proslava učinila na sve, je velik, najbolji i najljepši, pa će svakom učesniku ostati u neizbrisivoj ugodnoj uspomeni. -

Ovo, ovako je naše društvo sv. Simuna sve, čano proslavilo četrdeset godišnjicu svojeg obstanaka i tihoj ustajnoj, požrtvovnoj, samaritanskoj radi; rada, koji je provelazio iz ideje nesebične ljubavi prema bližnjemu i prema međusobnom drugarstvom bratskomu podpomaganju. Ovom nada sve uspješnom proslavom naše je društvo osvježeno i ojačano krenulo u svojemu nesebičnom radu sa velikom i jakim poletom prema svojoj pedeset godišnjici, koju se Društvo čvrsto nada proslaviti u svojem društvenom domu, pod svojim vlastitim krovom.

R. Br. Solrol

Nikola Matejčić

trećoradni

Josip F. Tranićević

podpredsjednik

Frane Car

tajnik

Stjepan Car

blagovnik

Ivan Čor Simun

odbornik

Stjepan Čor

odbornik

Ivan Matejčić

Čor

monsieur de Cvetkov
prepoit modestki i opat

L. Jurej L. K. K.
Krestki. Hylarur.

Milan Pomjurovic
Pr. Kol. Jurej

Msqe. Antun Rigoni
zar. Stanislj i jupnik vrbomirski

[Signature]

Radnička Zadruga sr. Mikala u
Čakovcu.

Stjepan
Mikalo
guga kupa
Franje
Joan. Lette
edbornik

Radničko udruženje pripadnik
društvo Sr. Gausa i Dubovica
jav darova plodne Pet stotina
dunara

Stjepan Jeremić
Mihovil Belobogić

Radničko društvo, "Peti Priz"
Kakar darovalo je 200 siri
Novom društvo duvara

Erman Luković

Radničko društvo Sv. Fabijana i Sebastijana
i Trilja. Darujemo 200 siri

Andrija Tobor
inapit predsjednik
Stjepan Knez, pred.

Podmirek rodnog Luca Luma
u Kriševici darovala 100

minimovaja Juro Blatnik
Anton Klavirina

Ljiljina porokomata u Kriševici
darovala 100

Stjepan Udvolj
porokomata

La Zagorsko-slavonska - Crkoslavonska Liga u Kriševici
darovala 100 din. Akute kumbaric, golpuševicima.

Mazarić. prijateljica porodice Sr. Puka u Gornja
nima. - 300 din. -

Stjepan
Ljiljina

Juro Klavirina
p. predij

Podmirek's Društvo Sr. Stjepan i v. Jelena
prijateljica porodice 40 god. spetovaca Društva
Sr. Ljiljina u Kriševici sept 1928
darovala din 1000.

Juro Klavirina
prijateljica

Juro Domijan

Pod Brzjestnik

Mihovil Garišić

prijateljica 40 godina Društva
Kriševici (100) dinara

Josip Oruhović - Hotelier Rao Kurni Sr.
Selene Radničko društvo. Vinski

Radničko Društvo Sr. Fabijana i Sestre Tijane
iz Sv. Jakova Šibinice Donovali 500 Dinara

Nikola Gubec
Predsjednik
Lore Pehelj
Bremen

Ukazano Poduzetnicima Radnička
Sr. Josipa u Brijuni

Za Raod. Pod. Društ. Sr. Josipa Bribir

Čelnik, Podpredsjednik Racišćevog
Andre Stanić, Nikola Ontanić Ivan Džuraj

uz. Društ. svet. Josipa u Trojputnjaku

Vinko Štroušković Anke Štroušković ^{100 Din}

Stjepan Kariš

Josip Gubec

Laura Vindorčić Agoraca Daruje društvo

pr. Društvo Dni 100. Nov. u promid. 40. godi
myreli
Gajmž